

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Secvnda Controversia. An verbum aliquo modo dicatur essentialiter in
diuinis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

tiā; fuit enim ab aeterno in Deo verè & propriè res & ratio illa, quæ verbum est; si verò de nominis impositione loquatur; hoc est, quod diximus cum D. Thom. Ad secundum autem negatur sequela. Ad probationem negatur minor; magis enim præcipuè dicitur videre de actu intellectus, quam de actu oculi.

SECUNDA CONTROVERSA.

An verbum aliquo modo dicatur essentialiter in diuinis?

Sententia
Doctorem.

QVAESTIO hæc licet sit absolutè propofita, præcipuè tamen est de mente S. Thom. Queritur ergo primo an secundū veritatē verbū in diuinis possit aliquo modo dici essentialiter, deinde etiam principaliter quæritur, quid in hac re fenserit S. Th. Obseruandum est primò vt inquit S. Th. in 1. dist. 27. q. 2. a. 2. questionem hanc parum valere: quia non est de re, sed de vocis significatione, quæ est ad placitum. Vnde in ea plurimum valet vsus; quia nominibus vtendum est vt plures.

Durandus in 1. dist. 27. q. 3. sentit verbum in Deo ex vi suæ significationis dicere aliquid essentialiter & non personale, & solum per quandam appropriationem dici de filio; quam appropriationem docet fieri secundum quandam analogiam & proportionem; quæ sententia sequitur ex alia eius falsa opinione, quòd secunda persona in diuinis non procedat per actum intellectus, sed per actum naturæ; de qua supra abundè egimus.

Caiet. super hoc a. de mente S. Tho. docet primò verbū personaliter dici, & nullo modo essentialiter. Secundò S. Tho. in hac dubitatione paulatim ad veritatis perfectionem peruenisse. Nam in 1. (inquit) secutus est illorum opinionem, qui verbi nomen, sicut amoris nomen considerantes, quandoque essentialiter, quandoque personale dixerunt; sed postea in quest. de ver. declinavit in alteram partem, scilicet quòd dicitur personaliter, non tamen absq; formidine alterius; quòd ex eo patet, quòd responderet rationibus ad vtramq; partem. At in hoc a. negauit omninò verbū essentialiter dici, vt patet ex ipsa conclusione articuli, & eius ratione superius allata, per quam rationem excluditur omne essentialiter a ratione verbi: quoniam in nullius essentialis ratione clauditur, siue intrinsecè, siue vt necessariò concomitans, quòd ab alio procedat: quòd tamen in dicta ratione assumit S. Thom. claudi in ratione conceptionis & verbi.

Hanc sententiam sequitur Molina & Zumel. super hoc ar. Suarez lib. 9. cap. 3. Vasq. & Ripa. Addit autem Zumel. D. Tho. in sententijs exillimasse actū intelligēdi & cognitionem mentis posse dici verbum: atq; ideo credidisse verbum aliquando dici essentialiter in diuinis. Sed D. Tho. nunquam in ea sententia fuisse patet ex ijs, quæ supra diximus quest. 27. art. 1. de distinctio-
ne verbi ab intelligere.

At Capr. in 1. dist. 27. q. 2. conc. 4. & author tabulæ aureæ dub. 1160. & 1161. & Syluester super hoc ar. & Ferr. 4. cont. gent. cap. 13. & Porrecta super hoc ar. affirmant verbum de mente S. Thom. propriè acceptum dici in diuinis tantum personaliter, sed communiter sumptum dici etiam essentialiter; quæ tamen acceptio propria est; id est nō metaphorica; & hanc semper fuisse metem S. Thom. Quæ sententia, quoniam videtur veritatē attingere, ideo à nobis est amplectēda, & expli-
canda.

Naz. in 1. part. D. Th. tom. 2.

AD CUIVS euidentiam notandum est primò ex D. Th. in 1. dist. 27. q. 2. a. 2. & de verit. q. 4. ar. 2. quòd verbo propriè dicto conueniunt quatuor. **Primum** est, vt sit aliquid expressum à notitia mentis. **Secundum** quòd sequitur ex primo est, vt dicat relationem realem originis ad dicentem; quæ duo probat hic latè Zumel. conclus. 4. **Tertium** est, quòd sit manifestatum rei intellectu. **Quartum** est, quòd sit intellectum scilicet ad intra. Igitur in verbo diuino propriè dicto reperiuntur hæc omnia, vt patet ex his, quæ diximus cum D. Th. in q. 27. & 28. In essentia autem diuina respectu diuini intellectus sunt secundum rem duo postrema, vt patet ex dictis in q. 14. & 15. Duo verò priora non sunt in essentia diuina simpliciter, sed tantum secundum quid, scilicet secundum rationem; nam intelligimus diuinam essentiam vt obiectum diuino intellectui ad ipsum referri tanquam obiectum, & terminum intrinsecum ad ipsam potentiam; quæ relatio non est nisi rationis: quoniam in Deo essentia non distinguitur ab intellectu; & eadem ratione intelligimus eandem essentiam quam emanantem in esse intelligibili per actum intellectus, cuius est terminus intrinsecus, vt docet S. Th. de verit. vbi supra. Sed quia, vt ibidè inquit S. Th. si aliquid eorū, quæ sunt de ratione alicuius, auferatur, iā nō erit propria acceptio: ideo essentia non dicitur verbū secundum propriam verbi acceptionem, sed tantum communiter. Et quoniam, vt eodem loco docet S. Th. & in 1. in vsu Sanctorum & communiter loquentium est, vt hoc nomen verbum relationem realiter distinguētem importet; Vt enim ait idè Aug. 7. de Trin. c. 2. verbū est quòd sapientia genita; nominibus autem vtendum est vt plures; quia secundum Philosophū, vsus maxime est emulandus in significationibus nominū: ideo magis dicendum est, quòd verbum personaliter dicatur, quàm quòd dicatur essentialiter. Nam, vt docet Magister in 3. dist. 14. quæ in diuinis dicuntur, non sunt extendenda nisi quatenus sacra scriptura eis vtitur; constat autem sacram scripturam non vti nomine verbi propriè dicti nisi personaliter. Loca sacra scriptura profert Zumel. disp. 1. concl. 1. & 2.

Secundò considerandum est ex D. Tho. in 1. cont. gent. cap. 53. intellectum nostrum, per intentionem intellectam quam format, similem esse rei cognita; & illam intelligere; intellectum autem diuinum nulla alia specie intelligere, quàm sit essentia sua, quæ est similitudo omnium rerum. Vnde statim infert S. Tho. Per hoc ergo sequitur, quòd conceptio intellectus diuini, prout semetipsum intelligit, quæ est verbum ipsius, non solum sit similitudo ipsius Dei intellecti, sed etiam omnium, quorum est diuina essentia similitudo. Sic igitur per vnā specie intelligibilem, quæ est diuina essentia, & per vnā intentionem intellectam, quæ est verbum diuinum, multa possunt à Deo intelligi. Hæc D. Thom. Vbi manifestè diuinam essentiam, quatenus est similitudo omnium obiectiua, nuncupat verbum, quòd est sumere verbum essentialiter. Cum enim ait à Deo per verbum multa intelligi; nomine verbi non intelligitur persona procedens; alioquin Pater per Filium intelligeret, & esset sapiens Filio & sapientia genita; quòd passim negant Aug. D. Tho. & Magister & omnes Scholastici. Vnde etiam Ferrariens. ibidem notat non accipi verbum eo loco, vt est secunda persona in diuinis; cum nōdum de Trinitate mentio facta fuerit; & ibidem cum Philosophis disputat S. Th. contra quos nihil valeret huiusmodi declaratio. Ait ergo Ferr. eo loco per verbū intelligi id, ad quòd
P imme-

Resolutio.
Ex doctrina
S. Th.
probat
verbum
communiter
acceptum
essentialiter
dici in diuinis.

Caiet.

E

P

imme-

immediatè terminatur actus intelligendi, siue sit aliquid realiter distinctū à re intellecta, siue sit res intellecta, vt est intellecta; essentia namque diuina vt intellecta est rerum omnium similitudo; & Deus eam intelligendo, intelligit illam, vt omnium similitudinem; atque ita multa intelligit.

Differentia
verbi crea-
ti, & in-
creati.

Tertio obseruandum est maximam esse differentiam inter verbum creatum & verbum increatū quod ad hoc, quod est concurrere ad actum intellectationis. Nam verbum creatum habet, duo: Primum est, quod est omnino necessarium ad intelligendum, tanquam intrinsecus terminus intellectationis. Secundum, quod est id, quo intellectus formaliter intelligit, & quo intellectus constituitur in hoc, quod est esse perfectè ipsū intelligibile. Quæ duo aut nullo modo conueniunt verbo diuino propriè dicto, aut nō conueniunt ei ratione suæ proprietatis constitutiua in esse verbi personaliter dicti. Nam quia Pater æternus præsentem habet suam essentiam, non tantum in esse naturali, sed etiam in esse intelligibili, tanquam adæquatum obiectum, non tantum quo, sed etiam quod, & in quo omnia contemplatur; sequitur primam conditionem verbo diuino non conuenire, sed diuinæ essentia. Præterea vt ait S. T. in 1. vbi supra ad 4. Nullo modo concedendum est, quod Pater intelligat Filio, vel quod intelligat in Filio, sicut in obiecto, vel specie, qua cognoscitur; quia hoc poneret filium habere aliquam rationem principij ad patrem. Vnde etiam S. Aug. retractat hanc propositionem: Pater est sapiens sapientia genita; constat autem quod idem est sapere & intelligere; igitur si pater non est sapiens sapientia genita, non est etiam intelligens sapientia genita, id est verbo per generationem procedente. Ex quo patet quod verbo diuino non conuenit secunda conditio verbi creati.

Conuenien-
tia verbi
creati, &
increati.

Conuenientiam & differentiam multiplicem verbi creati & increati diligenter tradit Suarez lib. 9. de Trin. cap. 2. num. 13. & 14. Aduertetamen quartam differentiam ab eo assignatam non esse veram nec conformem doctrinæ D. Th. Nihilominus, si prædictas conditiones volumus diuino verbo conuenire, distinguendum erit, quod in verbo diuino duo sunt; entitas representatiua, quæ est essentia, qua est idem cum patre; & proprietatis relatiua, qua ad patrem refertur, & in suo esse personali constituitur. Et rursus essentia filij potest dupliciter considerari: vno modo prout est in filio: alio modo secundum se secluso ordine ad filiationem & ad reliqua notionalia. Quibus præmissis dici potest verbum diuinum esse rationem intelligendi patri; non ratione proprietatis relatiua sed ratione essentia; nō prout est in filio sed sibi se considerat. Et idem dicendum est de alia conditione. Nam etiam verbum creatum habet, quod sit ratio intelligendi ratione identitatis specificæ cū specie impressa & cum obiecto; non aut vt habet relationem producti & distincti ab intelligente. Vel dicendum est, quod illæ duæ conditiones non sunt necessariae, sed tantum procedere ab alio & esse manifestatiuum, quod conuenit etiam verbo diuino vt verbum est; quia vt sic includit essentiam. Vnde S. Tho. in præallegato loco subdit; Sed tamen concedendum est, quod Pater intelligit in Filio, & se ipsum, & alia, in quantum videt filium esse similitudinem suam, & omnium aliorum; sicut principium videtur in eo, cuius est principium, licet etiam in se ipso videatur. Possum enim videre hominem in imagine sua, quāuis ipsum etiam per se videam.

Conclusio.

PRIMA CONCL. Verbum in diuinis propriè di-

citur tantum personaliter. Hæc est conclusio D. Thom. in hoc a. quam multis argumentis in prima sua dissertatione probant Zumel. & Suarez lib. 9. de Trinit. cap. 3.

SECUNDA CONCL. Verbum in diuinis communiter acceptum dicitur essentialiter. Hanc conclusionem declarant & probant ea omnia, quæ supra notauimus in tribus fundamentis huius controuersie.

CONTRA primam concl. sunt argumenta, quæ proponunt hic & solunt Cai. Ban. & Zumel. disp. 1. §. Argumenta omnia, & §. Sed circa controuersiam.

Argumenta
& solutio-
nes.

CONTRA secundam concl. militant ea omnia argumenta, quæ produci solent & possunt pro prima conclusione, quæ nihil aliud concludunt nisi verbum in diuinis propriè sumptum personaliter tantum dici.

Contra vtramque concl. sunt argumenta, quæ producit & soluit S. Th. in 1. & in q. de veritate.

CONTRA id, quod supradictum est, nimirum, verbum diuinum esse rationem intelligendi Patri ratione essentia, non prout est in filio, sed secundum se considerat, est hoc argumentum.

Verbum diuinum eo modo est ratio intelligendi Patri, quo includit essentiam; sed verbum diuinum includit essentiam, prout est in ipso verbo, & non vt absolutè tantum consideratur; ergo verbum diuinum est ratio intelligendi patri ratione essentia, prout est in ipso verbo.

Maiores est euidens; nam alioquin non posset dici verbum esse rationem intelligendi patri, si nec ratione suæ proprietatis, nec ratione alicuius includi esset ei ratio intelligendi; oportet enim rationem agendi intimè claudi in eo, quod est agendi ratio: non minus, quàm formam in agente, cuius est agendi ratio. Minor autem est per se nota; implicat enim aliquid in aliquo claudi, & vt sic in eo non esse. Resp. maiorem dupliciter intelligi posse. Vno modo in sensu formali, vt scilicet verbum diuinum sit eo modo ratio intelligendi, quo includit essentiam vt ad eius constitutionem & rationem formalem & propriam

Obi. 1.

Solutio.

pertinentem: sicut supra diximus in q. 28. a. 2. in integro conceptu diuinæ filiationis & filij essentiam includi, sicut in conceptu filiationis creatæ includitur accidens; & hoc modo falsa est illa maior propositio: sic enim Pater intelligeret verbo & filio à se producto, & esset sapiens sapientia genita; essentia enim prout etiam in filio propria est, vt affirmat Caiet. infra q. 42. Alio modo potest illa maior intelligi materialiter & identicè tantum, vt sit sensus: verbum diuinum eo modo est ratio intelligendi patri, quo includit essentiam realiter & identicè, id est, quo idem est realiter quod essentia: & sic verissima est propositio: sic enim tota ratio siue causalitas formalis, eo modo quo hic inuenitur, ad essentiam transferretur; & significatur essentiam ipsam diuinam secundum se esse rationem intelligendi patri, vt ante diximus.

Circa rationem aduersus Origenem & Arrianos allatam in respons. ad 1. argum. qua probat necessarium esse in Deo ponere verbum propriè & personaliter dictum, si ponatur verbum Dei metaphorice dictum, dubitatio occurrit; quoniam ex hoc quod verbum metaphorice dictum manifestat verbum, aut manifestatur verbo, nihil aliud sequitur nisi ponendum esse in Deo verbum propriè, id est non metaphorice dictum, quod manifestet aut manifestetur verbo metaphorice dicto: hoc autem fati est esse verbum essentialiter, quod communiter dicitur verbum; hoc enim sufficit ad mani-

Solut. Verbi metaphoricè quomodo inferat verbi propriè.

manifestationem omnem tam actiue, quam passiuè sumptam; non igitur necesse est, vt ait S. Tho. ex hoc, quod ponitur verbum Dei metaphoricè, poni in Deo verbum propriè, vt distinguitur contra communiter, quod scilicet sit verbum personaliter dictum. Resp. primò rationem D. Thom. non esse demonstratiuam sed probabilem. Nec obstat modus loquendi, cum ait: sed necesse est si ponitur &c. hæc enim necessitas ad verbum propriè, id est non metaphoricè dictum refertur: siue illud sit personale siue essentialè. Sed quia de facto manifestatio hæc verbi metaphoricè dicti refertur ad verbum personaliter dictum; idè in fine responsionis deducitur, oportere in Deo poni verbum propriè dictum, quod personaliter dicatur; & huic consonat notatio Caiet. dicentis discursum huc nõ tenere gratia formæ, sed gratia materiæ. Vnde potest secundò dici rationem hanc esse necessariam gratia materiæ, non gratia formæ. Tertiò dici potest D. Th. loqui de verbo, quod simpliciter hoc est sine addito siue absque conditione diminuete verbum est; sequitur enim, si verbum metaphoricè ponitur, quod scilicet manifestet verbum simpliciter dictum, aut manifestetur verbo simpliciter dicto, esse in Deo verbum simpliciter dictum: hoc autem est verbum personale. Nam vt supra diximus cum D. Th. si aliquid eorum quæ sunt de ratione alicuius auferatur, non erit propria acceptio. Cum itaque verbo essentialiter dicto desint aliqua, quæ sunt de ratione verbi strictè sumpti: verbum essentialiter dictum non erit propriè, id est strictè & simpliciter verbum, sed tantum secundum quid siue communiter.

DISPUTANT hic recentiores in responsione ad tertium, an dicere sit notionale tantum vel etiam essentialè? & probant esse tantum notionale. Videndi sunt Zumel. & Vas. De hoc nos plura diximus supra q. 27. a. 1. in 3. contr. & alibi. Quædam alia versat hic Zumel. disp. 2. de quibus in eadem quaest. disputauimus in dicta controuersia.

Videnda sunt etiam, quæ notat Caiet. super hoc a. & q. 14. a. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum verbum sit proprium nomen filij.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod verbum non sit proprium nomen filij. Filius enim est persona subsistens in diuinis. Sed verbum non significat rem subsistentem, vt in nobis patet. Ergo verbum non potest esse proprium nomen persone filij.

2. Præterea. Verbum prolatione quadam procedit à dicente: si ergo filius est propriè verbum, non procedit à patre, nisi per modum prolationis. Quod est hæresis Valentini, vt patet per Aug. lib. de resib. c. 11. hæresib.

3. Præterea. Omne nomen proprium alicuius persona significat proprietatem aliquam eius. Si igitur verbum sit proprium nomen filij, significabit aliquam proprietatem eius: & sic erunt plures proprietates in diuinis, quam supra enumerata sunt c.

4. Præterea. Quicumque intelligit, intelligendo concipit verbum. Sed filius intelligit. Ergo filij est aliquod verbum. Et sic non est proprium filij, esse verbum.

Lib. 5. cõ. bum. †

5. Præterea. Heb. 1. dicitur de filio: Portans omnia verbo virtutis sua. Ex quo Basilius accipit, quod Spiritus sanctus sit verbum filij. Non est ergo proprium filij, esse verbum.

Sed contra est, quod Augustinus dicit * 6. de Trinitate. Verbum solus filius accipitur.

Respon. Dicendum, quod verbum propriè dictum in diuinis, personaliter accipitur, & est proprium nomen persone filij. significat enim quandam emanationem intellectus. Persona autem, qua procedit in diuinis secundum emanationem intellectus, dicitur filius, & huiusmodi processio dicitur generatio, vt supra * ostensum est. Vnde relinquatur, quod solus filius propriè dicatur verbum in diuinis.

Ad Primum ergo dicendum, quod in nobis non est idem esse, & intelligere. Vnde illud, quod habet in nobis esse intelligibile, non pertinet ad naturam nostram: sed esse Dei est ipsum eius intelligere. c. Vnde verbum Dei non est aliquid accidens in ipso, vel aliquis effectus eius, sed pertinet ad ipsam naturam eius: & ideo oportet, quod sit aliquid subsistens. Quia quicquid est in natura Dei, subsistit. & ideo Damascenus dicit, quod verbum Dei est substantiale, & hypostasi ens. Reliqua verò verba, scilicet nostra, virtutes sunt anime.

Ad Secundum dicendum, quod non propter hoc error Valentini est damnatus, quia filium dixit prolatione natum, vt Arriam calumniabantur, sicut Hilarius refert * sexto de Trinitate. sed propter varium modum prolationis, quem posuit, sicut patet per Aug. * in lib. de hæresibus.

Ad Tertium dicendum, quod in nomine verbi eadem proprietates importatur, quæ in nomine filij. Vnde dicit Augustinus. Eo dicitur verbum quo filius. Ipsa enim naturitas filij, quæ est proprietates personalis eius, diuersis nominibus significatur: quæ filio attribuitur ad exprimentum diuersi modè perfectionem eius. nam, vt ostendatur conuatius patri, dicitur filius: vt ostendatur coæternus, dicitur splendor: vt ostendatur omnino similis, dicitur imago: vt ostendatur immaterialiter genitus, dicitur verbum. Non autem potuit vnum nomen inueniri, per quod omnia ista designarentur.

Ad Quartum dicendum, quod eo modo conuenit filio esse intelligentem, quo conuenit ei esse Deum, cum intelligere essentialiter dicatur in diuinis, * vt dictum est. est autem filius Deus genitus, non autem generans Deus. vnde est quidem intelligens, non vt producus verbum, sed vt verbum procedens, prout scilicet in Deo verbum procedens secundum rem non differt ab intellectu diuino, sed relatione sola distinguitur à principio verbi.

Ad quintum dicendum, quod cum de filio dicitur, Portans omnia verbo virtutis sua, verbum figurate accipitur pro effectu verbi. Vnde * glo. ibi dicit, quod verbum sumitur pro imperio, in quantum scilicet effectu virtutis verbi est, quod res conseruentur in esse, sicut ex effectu virtutis verbi est, quod res producantur in esse. Quod verò Basilius interpretatur verbum pro Spiritu sancto, improprie, & figurate locutus est, prout verbum alicuius dici potest, omne illud quod est manifestatiuum eius, vt sic ea ratione dicatur Spiritus sanctus verbum filij, quia manifestat filium.

Sensus quaestri.

ADVERTIT hic Cai. dictionem illam proprium, distingui contra commune & contra extraneum, id est adiacens per modum accidentis; quemadmodum Petrus nomen est principis Apostolorum: significat enim eius substantiam: Bariona verò, id est filius Ionæ &

tra Baso. cap. 11.

* Lib 6 de tr. c. 2. 10 ff. tom. 3.

Q. 27. art. 1.

87.

Li. 1. orib. fd. c. 18 non procul à fi.

Li 6 de tri. non remote à princ. Lo. co in arg. citato.

4. 17. Q. 14. art. 2. c. 4.

Glofa inter. lor. aru. e. bidem.